

per auxilium, sive naturæ, sive gratiæ, præcedens ad fidem et fidei vocationem, statim vel in eodem momento physico, vel morali, seu immediate post, infallibiliter illuminari a Deo supernaturaliter, præsertim quando non exstat periculum mortis, seu extremæ necessitatis articulus. Hoc enim nec revelatum est in particulari, nec ex necessitate sequitur ex universali redemptione Christi, nec ex generali voluntate, qua Deus vult omnes homines salvos fieri, quia hæc possunt impleri in quolibet tempore hujus vitæ, dum mors non instat. Item illud quod homo operatur, quando facit quod in se est, non est ultima dispositio ad gratiam excitantem, imo nec dispositio est, sed tantum removens impedimentum; unde ergo habet necessariam connexionem cum tali gratia, cum de extrinseca promissione, cum illa restrictione et præcisione facta non constet? Unde in hoc est magna et notanda differentia inter gratiam habitualementem et actualem, et in sensu illius axiomatis de una vel de alia intellecti. Nam gratia habitualis requirit certam dispositionem ultimam, cum qua habet infallibilem connexionem, et ideo facienti quod in se est per auxilium supernaturale præveniens, infallibiliter datur gratia statim ac homo se disponit. At vero gratia prima excitans, nec requirit præviā dispositionem, nec habere illam potest, sed ad summum carentia obicis, cum qua sola non habet infallibilem connexionem inductio formæ, seu talis gratiæ; unde ergo affirmari potest, facienti quod in se est ante talem gratiam, dari statim supernaturale auxilium gratiæ?

18. Dicunt aliqui a posteriori id colligi, ne possit homo, perveniens ad usum rationis in peccato originali, peccare prius venialiter quam mortaliter, quod reputatur inconveniēns. Sed hoc fundamentum et remotum valde et incertissimum est, quia vel id nullum est inconveniēns, in pueris enim baptizatis perveniētib; ad usum rationis credimus id interdum accidere, nec est major impotentia in non baptizatis, et præterea etiam in illa sententia id vitari non potest, quia non potest dari tam magna illuminatio et accelerata justificatio ut non possit homo aliquantulum distrahi, et prius venialiter peccare, quam per illam justificantem gratiam justificetur. Si enim jam quis implevit præceptum naturale faciendo quod in se est per prius auxilium antequam illuminaretur per vocationem ad fidem, non tenetur statim, aut vocatur credere, sed potest deliberare et recogitare, nec

tenetur hoc facere cum tanta temporis celeritate, ut non possit interim comedere aut loqui; poterit ergo peccare venialiter priusquam incipiat credere, vel etiamsi credat, non tenetur statim diligere Deum super omnia dilectione charitatis, ut justificetur; non enim hoc affirmativum præceptum obligat cum tanto rigore, ac subinde potest mora aliqua intercedere, in qua homo venialiter peccet, priusquam ab originali peccato justificetur. Non est enim illud solidum fundamentum; nec ullum video quo possit incunctanter affirmari, facienti quod in se est in uno actu et occasione, infallibiliter statim Deum dare auxilium supernaturale sufficiens.

19. *Assertum auctoris.*— Dico ergo de hoc tempore et modo quo Deus dat unicuique hominum auxilium supernaturale proxime sufficiens, nihil posse a nobis definite affirmari, sed hoc Deum suæ liberæ dispositioni reservasse; nam cum illa præveniens gratia non fundetur in merito, vel dispositione hominis, non potest, ex ipsius actione, certa regula sumi circa tempus in quo datur hæc gratia. Et verisimilius est non omnibus etiam facientibus quod in se est statim dari, ne videatur ex debito et propter hominis actum dari. Unde, sicut ad ostensionem gratiæ Dei, Deus interdum dat hanc gratiam magnis peccatoribus, et non dat minoribus, ita etiam multos fortasse, priusquam faciant quod in ipsis est, prævenit per hanc eandem gratiam supernaturalis ordinis, dando illis ne peccent; alios fortasse movet prius per auxilium ordinis naturalis, et statim ac faciunt quod in se est, illos illuminat; aliis etiam idem facientibus circa observationem legis naturalis, differt vocationem supernaturalem pro tempore a se disposito, non quia expectet eorum meritum, vel dispositionem, sed quia pro suo arbitrio non vult dare, nisi in articulo majoris necessitatis, vel congruitatis in ordine ad alios fines providentiæ suæ. Et hæc differentia in parvulis ipsis cernitur; nam quibusdam providet Deus extraordinario modo ut baptizentur, aliis non ita, licet fortasse in vita et diligentia parentum, vel non sit discrimen, vel etiam interdum meliores vel minus mali sint, quorum filius perire permittitur, quam ejus cui Baptismo specialiter providetur. Et de adultis gentilibus legimus quosdam servasse Deum usque ad senectutem, et tandem peculiari modo providisse modum quo fidem audirent, quam antea nec exterius nec interius perceperant; alios vero ante vocasse, alios nunquam, quæ varietas non potest in

eorum facta referri, cum vel eadem vel pejora in his sæpe inveniuntur, qui citius vocantur: solum ergo dicere possumus Deum neminem deserere, nisi prius deseratur ab ipso; non tamen dicere possumus Deum statim accedere (ut sic dicam), vel infundere vocationem supernaturalem adulto, eo ipso quod aliquo tempore non deserit Deum, seu non peccat mortaliter, vel aliquod naturale præceptum tunc occurrens observat: verisimile autem est Deum non adeo differre gratiam suam, ut in ea mora non possit homo per auxilia ordinis naturalis, quæ tunc recipit, moraliter sine peccato perseverare. Hoc enim jam attingit necessitatis articulum, et moraliter sequitur ex promissione illa qua Deus paratus est dare omnibus auxilium sufficiens, saltem opportuno tempore, ut supra cap. 15 explicatum est.

20. *Corollarium.*— Ex quibus colliget lector, ex tribus ordinibus excitationum quas superiori libro, c. 10, distinximus, mere naturalem, gratuitam ordinis naturalis, et gratuitam ordinis supernaturalis, aliquam eorum necessariam esse ut homo faciat quod in se est ne gratiam impediatur, non tamen quamlibet sufficere. Primum declaratur, quia homo non facit quod in se est, nihil boni agendo, nam licet per se solum necesse sit cavere impedimentum peccati, illud tamen moraliter non cavetur, sine aliqua bona actione, tum propter præcepta affirmativa sæpe occurrentia, tum propter negativa, quæ, propter pericula et occasiones vitæ præsentis, sine positivis actibus voluntatis non servantur; et ideo non dictum est: *Non ponenti obicem*, sed dictum est: *Facienti quod in se est*, quia aliquid boni agere oportet: hoc autem non fit sine excitatione cogitationis honestæ, ut ex dictis in superioribus constat; ergo aliqua excitatio necessaria est ad faciendum quod in se est. Altera vero pars declaratur: nam cogitatio mere naturalis non sufficit absolute, non quia talis cogitatio non possit esse satis ut homo possit aliquid boni facere, imo etiam ut congrue et cum effectu illud faciat, sed quia non statim ac homo facit aliquid boni, censetur facere quod in se est, nam aliquando oportebit facere opus arduum et difficile, vel plura bona per aliquod tempus, quod non potest moraliter impleri per solam naturalem cogitationem. Est enim moraliter necessaria major, et specialior excitatio et præventio Dei, quæ non est per se debita naturæ, sed gratiam continet veram, et quæ nunc per Christum datur, licet sit ordinis naturalis. Hæc autem non sufficit ut sit

principium meriti altioris excitationis supernaturalis, sed solum ut sit auxilium ad non ponendum illi obicem. Tertia vero excitatio supernaturalis, si sit prima, est etiam gratuito data in eodem ordine, et potest esse principium non solum non ponendi impedimentum sequentibus excitationibus, sed etiam merendi illas saltem de congruo, vel eas impetrandi, et se ad illas moraliter disponendi, faciendo nimirum quod in se est per tales excitationes, et per subsequentes, tandem usque ad gratiam habitualementem perveniatur.

21. *Solvuntur reliqua argumenta in principio hujus capituli posita.*— *Argumentum secundum.*— *Dubium.*— *Solvitur.*— Denique ex his facile erit reliqua argumenta in principio hujus capituli proposita dissolvere. Ad secundum, imprimis dicimus ante excitationem supernaturalis ordinis supponi in homine excitationem, qua possit ita facere quod in se est intra ordinem legis naturalis, ut non ponat impedimentum superiori gratiæ, ideoque non esse inutilem illam promissionem sub ea conditione, etiamsi rarissime impleatur illa conditio propter hominum negligentiam, vel infirmitatem, quia non promisit Deus omnibus, vel pluribus cogitationem congruam, vel gratiam efficacem, qua faciunt cum effectu quod in se est, sed tantum sufficientem, et hæc nulli deest aliquo ex modis explicatis. Petitur autem in illa objectione, quid dicendum sit de homine qui jam semel non fecit quod in se est, sed peccavit, et per hoc posuit impedimentum gratiæ. Ad quod breviter dicendum est, si rigor justitiæ attendatur, hominem sic peccantem, quantum in se est, perpetuum impedimentum gratiæ posuisse, eaque privari omnino meruisse novo demerito, et distincto ab eo quod per peccatum originale contraxerat, quod totum de se manifestum est, considerata malitia mortalis peccati, de quo loquimur. Nihilominus tamen, attento ordine divinæ providentiæ et gratiæ, dicendum est, quamdiu talis peccator in hac vita vivit, etiamsi gentilis vel infidelis sit, Deum esse paratum ad vocandum, et per gratiam prævenientem illuminandum illum, si eo modo quo potest per auxilium quod actu recipit, etiamsi ordinis supernaturalis non sit, cesset impedimentum apponere, faciendo quod in se est ad observandam legem naturalem. Et hoc ex parte convincit illa secunda objectio, quia isti peccatores non sunt extra statum salutis; ergo habent sufficiens auxilium ad illam consequendam; sed multi sunt qui

illum non habent actu in se receptum, quia Deus non omnes peccatores ita prævenit, ut testatur divus Thomas, 3 contra gent., cap. 261, et maxime videtur verum de præventionem per auxilium ordinis supernaturalis; ergo necesse est ut saltem det hoc auxilium, offerendo illud quantum in se est, si per homines non steterit, seu, quod idem est, si desistant actuale impedimentum gratiæ apponere. Unde, ut talis conditio impleatur, non est necessarium ut homo a se expellat maculam peccati, quam contraxit, ut recte notavit Alens., 3 part., quæst. 61, art. 3, ad 5, quia hoc est impossibile sine prævia fide, et aliis auxiliis supernaturalis gratiæ. Quia, licet talis macula de se impediatur, Deus, pro sua misericordia et propter Christum, ea non obstante, paratus est succurrere homini, si removeat (ait Alens.) actum suum voluntarium, et dissensum ad bonum, et consensum ad malum, nam post hoc removeat illud quod est prohibens gratiam, id est, cessat ponere impedimentum, quod satis est ut Deus pulset per gratiam, occasionem et tempus sua voluntate libere disponendo, ut in fine præcedentis puncti explicatum est.

22. *Argumentum tertium de excusatione peccatoris facientis quod in se est.* — Ad tertium, de excusatione peccatoris facientis quod in se est, si ei non daretur auxilium, respondetur imprimis casum non esse admittendum, secundum ordinariam Dei providentiam, quia Deus non deserit justum, nisi deserentem ipsum, ut sæpe dictum est; illa vero permissa hypothese, dicendum est in eo casu excusari quidem hominem a novo peccato, si non faciat id quod sine gratia facere non potest, non tamen excusari vel a culpa originali, in qua permanet, nec ab aliis peccatis quæ contra legem naturalem commiserit; quia licet homini denegetur auxilium supernaturale ad actus superioris ordinis, semper habet arbitrii libertatem, et sufficientem rationis usum ad non peccandum contra legem naturalem, quod satis est ut ei imputetur quælibet transgressio naturalis legis, etiamsi ei non daretur auxilium, vel ad præcedentis peccati remissionem obtinendam, vel ad fidem consequendam, vel ad constantem perseverandum in legis naturalis observatione. Nam ut transgressio naturalis legis in rigore et sine legitima excusatione imputetur ad culpam, satis est ut, quolibet determinato tempore et actu, habeat homo sufficientem cognitionem et rationis advertentiam, cum naturali libertate ad non peccandum, etiamsi

major gratia illi non daretur; præsertim quando propter antecedens peccatum indignus factus est gratiæ.

23. Atque hunc in modum intelligenda sunt verba Augustini ibi allegata, nam is qui a Deo gratiam non recipit, nunquam potest eorum peccatorum, quæ commiserit, excusationem apud Deum prætereundere. Item in hoc statu naturæ lapsæ, quamvis homini gratia negaretur, non posset excusari, aut conqueri, vel quod ei fieret injustitia, vel quod absque sufficienti causa gratia privaretur, etiamsi faceret quantum posset per suum arbitrium; quia nihil potest facere de se conferens ad salutem, et ideo talis excusatio aliquo modo minueret in negotio redemptionis rationem gratiæ et libertatis, cum qua nunc datur, quia vel supponeret in homine non præcedere culpam quæ hominem reddat gratiæ indignum, vel certe supponeret, non obstante tali culpa, posse hominem aliquid suis viribus facere, quo gratiam promeretur, aut ejus indignitatem a se repellat. Nihilominus tamen verum est, si homini facienti quod in se est, omnino negaretur auxilium necessarium ad remissionem peccati obtinendam, vel ad faciendam opera necessaria ad salutem, habiturum fuisse excusationem quoad novam culpam committendam in his quæ sine tali auxilio facere non posset; nec enim talis excusatio repugnat gratiæ, quia non est talis ut ex parte hominis excludat justam causam et indignitatem carentiæ gratiæ, sed solum excludat novam culpam in omissione sequentium actuum, qui sine tali gratia fieri non possunt. Nam ut hæc ad novam culpam imputentur, non satis est quod gratiæ carentia ex priori culpa, quæ voluntaria fuit, processerit, quia effectus, subsequens ad culpam, non imputatur ad novam culpam, nisi fuerit prævisus, vel potuerit, vel debuerit prævideri, et per negligentiam non fuerit prævisus: non oportet autem ut illa subsequenda mala ita fuerint prævisa, et quamvis fuissent, prior culpa inde fuisset aucta, postea vero non committeretur nova culpa, quia nova voluntas libera non intercedit.

24. *Expeditur ultima obiectio de culpa infidelitatis.* — Unde ad quartam et ultimam objectionem de culpa infidelitatis, vel infidelitate negativa, respondemus negando sequentem. Nam, licet is, qui ad usum rationis pervenit, non faciat quod in se est, sed peccet contra legem naturæ, et ob eam rem a Deo non illuminetur, poterit nihilominus a nova culpa infidelitatis excusari, quamdiu de fidei

doctrina nullam notitiam fuerit consecutus, quod est esse infidelem negative. Quia licet in re ipsa posuerit impedimentum gratiæ, ipse omnino et invincibiliter ignorare potuit quod illa culpa, quam contra legem naturalem committebat, futura esset impedimentum gratiæ; quia hæc nunquam in cognitione ejus ascendit, et ita nocuum illud, quod ex illo peccato in eum redundavit, non fuit prævisum, ac proinde nec voluntarium, nec culpabile, ideoque ignorantia fidei semper manet invincibilis, ac negativa tantum. Unde considerate advertendum est, aliud esse simpliciter imputari hujusmodi infideli, quod careat auditu fidei, aliud vero esse hoc imputari ad specialem culpam infidelitatis. Nam hoc posterius non est in universum verum, ut declaravi: illud autem prius simpliciter verum est, quia vere et in re ipsa infidelis suis peccatis ponit impedimentum gratiæ, et ita voluntate sua facit id quod est impedimentum, licet rationem impedimenti in tali voluntate et actione ipse non agnoscat, quæ ignorantia satis est ut a speciali culpa infidelitatis excusetur, non tamen obstat quominus impedimentum ipsum sit voluntarium; sicut potest quis, cum accedit ad Sacramentum, non recipere effectum, quia ponit obicem gratiæ, et nihilominus non peccare denuo, quia invincibiliter ignorat, vel non advertit obicem; et similia exempla obvia esse possunt.

CAPUT XVII.

OBJECTIONIBUS IN CAPITE 13 PROPOSITIS SATISFIT.

Ex his quæ hactenus diximus, satis explicatus manet sensus in quo prima sententia c. 12 relata intelligenda sit, ut admitti possit, et aliorum Scholasticorum verba, quibus libero arbitrio plus quam oporteat in dispositionibus ad gratiam tribui videtur, vel pie interpretanda si fieri potuerit, vel si expositio locum habere non potuerit, rejicienda esse, ut iterum, tractando de justificatione et de dispositionibus ad illam, necessario dicendum erit. Unde si argumenta secundæ opinionis cap. 13 relatæ, tantum eo tenderent, ut ante auxilium supernaturalis gratiæ nullum ejus meritum, vel ratio motiva, ex parte liberi arbitrii admittatur, ad illa respondere non oporteret, quia nobis contraria non essent. Quia vero auctores illius opinionis, vel plus intendunt, vel omnia involvunt, et simpliciter negant legem illam dandi gratiam homini facienti quod

in se est, ideo necessarium ducimus illius opinionis argumentis, quatenus doctrinæ nostræ obviare possunt, satisfacere.

1. *Argumentum primum circa vocationem Dei.* — Multi vocantur eo modo quo aptum est eos venire, ex mente Augustini. — Primum sumebatur ex frequenti admiratione Augustini, quod in causa æquali Deus quosdam vocet, et non alios, vel etiam in inæquali iniquiorem potius vocet quam minus malum, cujus providentiæ divinæ nullam rationem putat dari posse ex parte hominum, sed tantum ex Dei libera voluntate, quod non ita esset si Deus statuisset semper dare gratiam facienti quod in se est. Sed imprimis respondemus hanc doctrinam Augustini non repugnare cum illa lege, et principio in eo sensu intellecto, quem nos explicuimus; utrumque enim conjunxit D. Thomas, lib. 3 contra gentes, cap. 159 et 161; nam in hoc ultimo tradit hanc doctrinam Augustini, dicens interduum Deum, ex abundantia bonitatis suæ, eos qui gratiæ suæ impedimentum præstant gratia sua prævenire; non tamen omnes similes ita prævenire, ut gratiam et misericordiam suam liberalem ostendat, nec hujus discriminis esse aliam rationem inquirendam, præter simplicem Dei voluntatem; et nihilominus, in cap. 159, docet quoties homo Dei gratia non prævenitur, ipsi imputari, quæ etiam est doctrina Augustini, ut supra allegavi, et ex illa sequitur aperte Deum dare suam prævenientem gratiam homini facienti quod in se est, in sensu a nobis explicato. Igitur, ex mente Augustini et Thomæ, illa doctrina huic axiomati non repugnat. Dicemus enim imprimis doctrinam Augustini in illo argumento allegatam, frequentissime ab eo tradi de gratia efficaci, non de gratia sufficiente absolute sumpta, ut prout nunc de illa tractamus. Hoc patet ex iisdem locis Augustini. Nam in dicta quæst. 2 ad Simplician., a medio fere usque ad finem, in hoc ponit mysterium gratiæ, quod multi vocantur eo modo quo aptum erat eis ut venirent: *Ad alios autem, ait, vocatio quidem pervenit, sed quia talis fuit qua moveri non possent, ut eam capere apti essent, vocati quidem dici potuerunt, sed non electi.* In utrisque ergo ponit vocationem, diversitatem autem in hoc constituit, quod uni datur vocatio congrua, alteri tantum sufficiens, cujus rationem, præter divinam voluntatem, ignorare se dicit. Et de eadem inæqualitate vocationum loquitur lib. de Spirit. et litter., cap. 34, cum ait: *Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet,*